

Připustnost dovolání

Při úvaze o nosných důvodech právního posouzení věci odvolacím soudem pro účely posouzení, zda je dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. připustné, nemůže dovolací soud nekriticky přebírat strukturu a znění podstatných částí odůvodnění rozhodnutí odvolací instance. Je povinností dovolacího soudu posuzovat odůvodnění podle jeho věcného obsahu a dospět k vlastnímu závěru, který důvod použitý odvolacím soudem je nosný - a uspěje v relaci k rozhodnutí ve věci sám o sobě - a který jen na něm závislý.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 3206/17, ze dne 2.4.2019)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele JUDr. V.R., zastoupeného Mgr. M.H., advokátkou se sídlem P., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2017 č. j. 32 Cdo 1172/2017-288, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a společnosti Treinvest, s. r. o., se sídlem T., jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. 7. 2017 č. j. 32 Cdo 1172/2017-288 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Z odůvodnění

I. Rekapitulace průběhu řízení a obsahu ústavní stížnosti

1. Stěžovatel se domáhá zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu. Tvrdí, že jím bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Ústavní stížnost má svůj základ ve sporu, v němž se stěžovatel jako právní nástupce zhotovitele žalobou u Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále jen "krajský soud") domáhal po objednateli - společnosti Treinvest, s. r. o., se sídlem T. (dále jen "vedlejší účastník") - zaplacení částky 11 082 169 Kč s příslušenstvím. Uvedená částka představuje cenu za vícepráce ze smlouvy o dílo, písemně sjednané dne 17. 10. 2005 ještě podle ustanovení § 536 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do dne 31. 12. 2013. Předmětem díla včetně víceprací byla v době podání žaloby provedená a do dne 31. 7. 2007 předaná projektová dokumentace staveb, kterou si vedlejší účastník objednal za účelem získání stavebního povolení. Krajský soud však žalobu stěžovatele rozsudkem ze dne 27. 4. 2015 č. j. 20 Cm 89/2012-201 zamítl. Důvodem zamítnutí žaloby byl podle krajského soudu argument, že právo na zaplacení víceprací nebylo ještě možné vykonat u soudu, neboť strany si ve smlouvě sjednaly, že vícepráce lze vyfakturovat až spolu s poslední splátkou celkové ceny za dílo a nejdříve v den právní moci kolaudačního rozhodnutí. Krajský soud nepřiznal relevanci tvrzení žalobce, že ke dni rozhodnutí soudu nebyly ani započaty stavební práce, ač předtím vedlejší účastník použil projektovou dokumentaci při stavebním řízení. Krajský soud žalobu zamítl též proto, že podle něj nedošlo k účinnému postoupení předmětné pohledávky ze zhotovitele na stěžovatele.

3. K odvolání stěžovatele Vrchní soud v Praze (dále jen "vrchní soud") rozsudkem ze dne 15. 6. 2016 č. j. 4 Cmo 241/2015-241 rozsudek krajského soudu potvrdil a uložil stěžovateli, aby vedlejšímu účastníkovi nahradil též náklady odvolacího řízení. Vrchní soud nezpochybnil aktivní věcnou legitimaci stěžovatele, ztotožnil se však s ostatními závěry krajského soudu a konstatoval, že jakkoli mohlo dojít k dohodě stran o rozšíření původního rozsahu díla a předávání víceprací, nedošlo z

hlediska kontraktu k písemné změně smlouvy, ač takovou formu původní smlouva o dílo pro tento účel výslovně předpokládala. Vrchní soud proto odmítl doplnit dokazování stěžovatelem navrhanými svědeckými výpověďmi, neboť tyto mohly pouze potvrdit "posunutí" termínu platby na datum 31. 12. 2010, nikoli však, že došlo ke změně smlouvy písemnou formou. Stěžovateli tak podle platného znění smlouvy nevzniklo ani právo fakturovat vícepráce.

4. Proti rozsudku vrchního soudu podal stěžovatel dovolání, v němž namítal pochybení vrchního soudu stran závěru o neplatnosti ústní dohody o změně smlouvy o dílo. Odkázal na judikaturu Nejvyššího soudu (rozsudek ze dne 30. 3. 2010 sp. zn. 32 Cdo 4167/2008) a Ústavního soudu (nález sp. zn. I. ÚS 1264/11 ze dne 12. 7. 2011), z níž podle něj plyne, že obsahuje-li písemně uzavřená smlouva ustanovení, podle něhož může být měněna nebo zrušena pouze písemnou formou, pak nedostatek této formy působí pouze relativní neplatnost právního úkonu. Stěžovatel dále zdůraznil, že se v řízení snažil prokázat existenci ústní dohody o vícepracích a vedlejší účastník námitku neplatnosti dohody nevznesl. Připustil-li navíc vrchní soud existenci ústní dohody o změně smlouvy o dílo, měl podle stěžovatele doplnit dokazování jím navrhanými svědeckými výpověďmi. Připustnost dovolání stěžovatel spatřoval v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která byla odvolacím soudem posouzena odlišně od ustálené judikatury, a na vyřešení procesní otázky, neboť nebyly provedeny důkazy jím navržené k prokázání obsahu ústní dohody o změně smlouvy.

5. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele do merita věci odmítl s poukazem na ustanovení § 243c odst. 1 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "o. s. ř."), pro nepřipustnost.

6. Nepřipustnost dovolání zdůvodnil Nejvyšší soud odkazem na ustálenou judikaturu uvozenou rozsudkem sp. zn. 3 Cdon 1374/96 (Soudní judikatura 2/1998, č. 17), z něhož plyne, že založil-li odvolací soud závěr o nedůvodnosti uplatněného nároku současně na dvou na sobě nezávislých důvodech, pak sama okolnost, že jeden z nich neobstojí, nemůže mít na správnost jeho závěru vliv, obstojí-li důvod druhý. To platí i tehdy, nemohl-li být druhý důvod podroben dovolacímu přezkumu proto, že nebyl dovoláním dotčen. V takovém případě pak není třeba zkoumat ani správnost prvního důvodu, neboť na celkový závěr odvolacího soudu to nemá vliv. Takovou situaci shledal dovolací soud v případě dovolání stěžovatele, neboť druhý ze dvou důvodů rozsudku vrchního soudu (vznik práva fakturovat), který sám o sobě obstojí, podle něj nebyl dovoláním napaden. Za tohoto procesního stavu dospěl Nejvyšší soud k závěru o nepřipustnosti dovolání i pro první dovolatelem otevřenou právní otázku (platnost dohody o změně smlouvy) vůči prvnímu též samostatnému důvodu odvolacího soudu, neboť jeho dovolací přezkum by nemohl ovlivnit výsledek sporu.

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítl, že Nejvyšší soud odmítnutím dovolání porušil jeho právo na spravedlivý proces. Jeho dovolání mělo být posouzeno meritorně, neboť napadl oba důvody, na nichž bylo založeno rozhodnutí vrchního soudu. Nejvyšší soud se tak vůči němu dopustil ústavně nepřipustného odepření spravedlnosti. Stěžovatel též tvrdil, že Nejvyšší soud své odmítavé usnesení dostatečně neodůvodnil.

II. Obsah vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud vyzval Nejvyšší soud a vedlejšího účastníka, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili. Nejvyšší soud předně odkázal na odůvodnění svého ústavní stížností napadeného rozhodnutí s tím, že toto je dostatečně a srozumitelně odůvodněno. Dále uvedl, že jedním z důvodů, na jehož základě vrchní soud rozhodnutí krajského soudu potvrdil, nebylo řešení otázky splatnosti víceprací, jak mylně uvádí stěžovatel, nýbrž závěr, že podle smluvních podmínek stěžovateli nevzniklo právo cenu těchto víceprací fakturovat. Vzhledem k tomu, že se stručné vyjádření dovolací instance shoduje s

odůvodněním jejího usnesení o odmítnutí dovolání stěžovatele, a ten již svá stížnostní tvrzení založil na polemice s nimi, nepovažoval Ústavní soud za nezbytné zasílat vyjádření k replice.

9. Vedlejší účastník se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil.

III. Právní posouzení

10. Ústavní stížnost splňuje požadované náležitosti i podmínky pro její projednání, jak je konkrétně stanoví zákon č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu").

11. Po posouzení stížnostních tvrzení a obsahu napadeného rozhodnutí i celého spisu vyžádaného od krajského soudu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

III. a) Obecné principy

12. Ústavně zaručené právo na soudní ochranu a spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje jednotlivci možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně před jiným orgánem. Přístup k soudu pak již není upraven na úrovni ústavního pořádku, nýbrž v procesních předpisech podústavního práva, které kogentně stanoví, jakými konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat a případně i omezit. Pokud jednotlivec stanovené postupy dodrží a soud přesto odmítne o jeho právu rozhodnout, dochází k porušení práva na soudní ochranu a k ústavně nepřijatelnému odepření spravedlnosti - denegatio iustitiae [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 2804/15 ze dne 19. 7. 2016 (N 132/82 SbNU 163), sp. zn. I. ÚS 2723/13 ze dne 1. 10. 2014 (N 185/75 SbNU 59) či sp. zn. I. ÚS 3106/13 ze dne 23. 10. 2014 (N 196/75 SbNU 211)].

13. Právě uvedené platí i pro řízení o dovolání před Nejvyšším soudem. Přestože dovolání představuje mimořádný opravný prostředek, jehož existence sama nepoživá ústavněprávní ochrany, rozhodování o něm - je-li už takový opravný prostředek v právním řádu zaveden - není vyjmutο z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod. [srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 2117/09 ze dne 15. 3. 2010 (N 51/56 SbNU 553)].

14. V nálezu sp. zn. II. ÚS 1990/15 ze dne 5. 4. 2016 v bodě 22 (N 59/81 SbNU 47) Ústavní soud ve vztahu k rozhodování Nejvyššího soudu o přípustnosti dovolání uvedl, že obecně "platí, že z rozhodnutí Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání pro nepřijatelnost musí vyplynout, z jakého důvodu obsaženého v ustanoveních § 237 a 238 občanského soudního řádu dovolací soud shledal, že je podané dovolání nepřijatelné, a poté musí tento závěr rozhodující senát také alespoň ve stručnosti (viz ustanovení § 243f odst. 3 občanského soudního řádu), byť s uvedením nosných důvodů, odůvodnit. Z hlediska dodržení zásad spravedlivého procesu přitom Ústavní soud zkoumá, zdali skutečně byl naplněn deklarovaný důvod nepřijatelnosti podaného dovolání (v opačném případě, tj. při chybné aplikaci dotčených ustanovení občanského soudního řádu, by bylo dovolateli upřeno právo na soudní ochranu a přístup k soudu a došlo by k odepření spravedlnosti - denegatio iustitiae dovolatele), a také, zda z usnesení vyplývá, z jakých konkrétních důvodů dovolací soud shledal dotčené dovolání za nepřijatelné (v opačném případě by jeho rozhodnutí bylo fakticky nepřezkoumatelné)".

15. V popsanych postupech se projevuje jedna ze základních garancí práva na spravedlivý proces, kterou je - zejména ve sporném řízení silně působící - zásada kontradiktornosti. Strany v řízení mezi sebou konfrontují svá tvrzení a návrhy a předkládají je soudu. Ten má povinnost se s nimi náležitě vypořádat. Je tak zajištěna příležitost ovlivnit svými argumenty úvahy soudu o celém předmětu řízení

nebo o jeho dílčích částech (Baňouch, H. in Wagnerová, E.; Šimíček, V.; Langášek, T.; Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 797). Řádná realizace zásady kontradiktornosti má též významný vliv na důvěru veřejnosti ve fungování justice (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 2. 2002 ve věci Ziegler proti Švýcarsku, č. 33499/96, § 38).

16. Jádrem přezkumu přípustnosti dovolání je pro Nejvyšší soud ustanovení § 237 o. s. ř. Přípustnost dovolání zde podle Nejvyššího soudu není, podle znění o. s. ř. účinného od 1. 1. 2013, budována na kritériu "zásadní právní významnosti", ale je konkrétně závislá na položení a vyřešení jedné ze čtyř otázek hmotného či procesního práva v § 237 stanovených (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013 sp. zn. 29 Cdo 1172/2013, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 80/2013). Tato právní úprava je současně založena na zásadní otevřenosti dovolání proti všem pravomocným rozhodnutím odvolacího soudu, kterými se odvolací řízení končí, s výlukami tamtéž následně vypočtenými [Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 988]. Lze současně konstatovat, že v rámci vymezeném obsahem i účelem předmětné právní úpravy je sledován též cíl garantovat hmotněprávně i procesně správné a spravedlivé rozhodnutí konkrétního případu, přičemž stran rozhodovací praxe obecných soudů je taková garance bezprostředně vztažena k judikatuře Nejvyššího soudu jako sjednocujícímu elementu.

III. b) Aplikace obecných principů na projednávanou věc

17. Z hlediska temporality právních předpisů je posuzovaný případ (s komplikovaným skutkovým základem sporu o nezanedbatelnou výši plnění ze smlouvy o dílo) ovládnán hmotněprávní úpravou účinnou před datem 1. 1. 2014, tedy ještě zákonem č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Po procesní stránce je napadené usnesení Nejvyššího soudu opřeno o odůvodnění rozsudku vrchního soudu v relaci k textu dovolání. Dovolací soud zde odkázal nepřesně na ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. o vadách dovolání. V této věci však jde o to, zda může být dovolání posuzováno meritorně z hlediska věcného obsahu tvrzení, vytýkajících odvolacímu soudu nesprávné právní posouzení věci (důvodu dovolání podle § 241a odst. 2 o. s. ř.), aniž by znění dovolání nemohlo být interpretováno v úplnosti pro nějakou překážku či chybějící tvrzení.

18. Nejvyšší soud se při posuzování přípustnosti dovolání judikatorně omezil v zájmu procesní ekonomie. Ve své již konstantní judikatuře se vyslovil k procesnímu stavu, za něhož dovolatel brojí proti rozhodnutí odvolací instance, spočívajícím na dvou či více právních důvodech (v praxi metaforicky označovanému jako rozhodnutí "stojící na více nohou"). Dovolatel zajisté nemusí napadnout všechny právní (typově hmotněprávní) důvody napadeného rozhodnutí, vystavuje se však riziku, že ponechá stranou takový nosný důvod, který ob stojí sám o sobě, "izolovaně" postačuje k rozhodnutí a dovolací přezkum by tak ztratil praktický smysl. Ani eventuální přitakání dovolacího soudu tvrzením (právní otázce) dovolatele, vázícím se k některému z jiných důvodů odvolacího soudu, by nepostihlo význam a rozhodovací důsledky nenapadeného nosného důvodu, nevedlo by ke zrušení rozhodnutí, a Nejvyšší soud proto musí dovolání odmítnout jako nepřípustné. Prolamuje se tu doktrína vázanosti přezkumného soudu vymezením rozsahu přezkumu oprávněným procesním subjektem.

19. Nejvyšší soud k tomu uvádí, že "[i]podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. ledna 2013 platí, že spočívá-li rozhodnutí, jímž odvolací soud potvrdil či změnil rozhodnutí soudu prvního stupně, na posouzení více právních otázek, z nichž každé samo o sobě vede k zamítnutí návrhu, není dovolání ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, jestliže řešení některé z těchto otázek nebylo dovoláním zpochybněno nebo jestliže některá z těchto otázek nesplňuje předpoklady vymezené v ustanovení § 237 o. s. ř." (usnesení ze dne 31. 5. 2016 sp. zn. 29 Cdo 654/2016; právní věta převzata

z publikace Waltr, R. Přehled judikatury ve věcech mimořádných opravných prostředků v občanskoprávním řízení. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 140,141).

20. Odmítnutí stěžovatelova dovolání je v odůvodnění usnesení dovolací instance postaveno na dvou důvodech reprodukováných z rozsudku odvolacího soudu. Podle prvního z nich není ve smlouvě o dílo stanovena písemná forma jako požadavek pro její změnu. Podle druhého by žalobě nebylo možné vyhovět ani v případě písemné změny smlouvy o dílo na jeho rozšíření, neboť právo žalobce fakturovat vícepráce dosud nevzniklo. Nejvyšší soud dodává, že jakkoli "každý z obou uvedených důvodů by samostatně obstál jako důvod pro zamítnutí žaloby, dovolatel druhý z popsáných důvodů nenapadá a dovolacímu přezkumu jej neotevívá". Za této situace pak není podle odvolacího soudu dovolání přípustné ani k přezkoumání právní otázky vztahující se k prvnímu důvodu, neboť jeho věcný přezkum nemůže ovlivnit výsledek sporu.

21. Stěžovatel v dovolání opakovaně zdůraznil argument o pouze relativní, nikoli absolutní neplatnosti jím tvrzené ústní dohody o změně smlouvy o dílo; mělo dojít ke sjednání termínu fakturace dnem 31. 12. 2010 (bod 3 výše). Odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 4167/2008 a náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1264/11. Navrhl dále důkaz výsledkem podle něj oprávněných osob, jež měly ústně sjednat termín fakturace víceprací. K témuž uvedl s poukazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 731/2006 a Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6 Cdo 107/93, že zamítnout návrh na provedení důkazu není na libovůli soudu a že se tak může stát pouze v případech zjišťování irelevantních faktů, faktů již objasněných, účelových návrhů sledujících průtahy v řízení a měl-li by být proveden nezákonný důkaz [nutno tu konstatovat blízkost ústavní doktríně opomenutých důkazů, viz např. náleží ze dne 29. 11. 1996 sp. zn. IV. ÚS 185/96 (N 131/6 SbNU 461)].

22. Stěžovatel tedy v dovolacích námitkách, v nichž pracuje s ustanovením § 237 o. s. ř., předkládal otázku platnosti změny smlouvy o dílo z hlediska jím tvrzené formy a k termínu fakturace ceny za vícepráce navrhl a tvrzeními doprovodil důkaz z jeho pohledu opomenutý. To vede podle Ústavního soudu k závěru, že dovolání bylo meritorně projednatelné. Nejvyšší soud při posuzování přípustnosti dovolání pochybil, když bez náležité kritičnosti převzal dva nosné a údajně navzájem nezávislé důvody vrchního soudu. Klíčovým bylo totiž zjevně posouzení platnosti změny smlouvy o dílo (její formy) jako důvodu hlavního, zatímco posouzení v úvahu přicházejícího změněného termínu plnění (termínu fakturace) mohlo být jen důvodem závislým. Dovolací soud se tedy měl předně zabývat, byť zatím v rámci úvah o přípustnosti dovolání, judikatorním aspektem otázky, zda případná ústní dohoda o změně smluvní podmínky musela být absolutně neplatná či nikoli. Poté mohl, opět z hlediska přípustnosti dovolání, zvažovat otázku opomenutého důkazu. Neučinil-li tak a vyloučil vlastně celý obsah dovolání ze svého přezkumu, neodpověděl dovolateli na žádný z jeho argumentů.

23. Při úvaze o nosných důvodech právního posouzení věci odvolacím soudem pro účely posouzení, zda je dovolání podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné, nemůže dovolací soud nekriticky přebírat strukturu a znění podstatných částí odůvodnění rozhodnutí odvolací instance. Je povinností dovolacího soudu posuzovat odůvodnění podle jeho věcného obsahu a dospět k vlastnímu závěru, který důvod použitý odvolacím soudem je nosný - a uspěje v relaci k rozhodnutí ve věci sám o sobě - a který jen na něm závislý.

IV. Závěr

24. Ústavní soud uzavírá, že Nejvyšší soud svým ústavní stížností napadeným rozhodnutím porušil právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť nedostatečnou a vadnou odpovědí na jeho dovolání zabránil jeho přístupu k soudu. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a)

zákonu o Ústavním soudu]. Úkolem Nejvyššího soudu bude posoudit daný případ znovu, přičemž v dalším průběhu řízení o dovolání se bude zabývat přípustností dovolání stěžovatele v intencích právního názoru Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepominutelný dědic](#)
- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)